

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра педагогіки та психології управління соціальними системами імені
акад. І.А. Зязюна

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІЧНА РИТОРИКА

рівень вищої освіти	<u>третій</u> перший (бакалаврський) / другий (магістерський) / третій (доктор філософії)
галузь знань	<u>01 Освіта/Педагогіка</u>
спеціальність	<u>011 Освітні, педагогічні науки</u>
освітня програма	<u>011 Педагогіка вищої школи</u>
вид дисципліни	<u>професійна підготовка, вибіркова</u> (загальна підготовка / професійна підготовка; обов'язкова/вибіркова)
форма навчання	<u>денна, заочна</u>

Харків – 2024 рік

Навчально-методичні матеріали лекцій

План лекційних занять

Тема	Кількість годин
Теоретичні та практичні аспекти педагогічної риторики	4
Особливості застосування техніки мовлення в професійній діяльності викладача вищої школи	4
Риторичні засоби та прийоми у підготовці та проведенні різних видів занять (лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття)	4
Риторичні основи майстерності педагогічного мовлення. Самоаналіз та самовдосконалення ораторських здібностей.	4
Культура риторичної діяльності викладача вищої школи.	4

Тема 1. Теоретичні та практичні аспекти педагогічної риторики
Особливості публічного виступу. Закони риторики. Особливості застосування риторичних законів та прийомів в педагогіці. Мовленнєві та риторичні ЗУН викладача вищої школи. Характеристика особистості педагога-лектора. Вербальні й невербальні риторичні засоби, їх багатогранність і різноманітність. Вимоги до зовнішнього вигляду викладача. Вимоги до невербальних засобів впливу: міміка, погляд, пластика, рухи, постава.

Рекомендована література:

1. Серeda Н.В., Солодовник Т.О., Ігнатюк О.А. Педагогічне спілкування та риторика. Харків : НТУ «ХП», 2023. 158 с. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/9a5b05fb-63df-44d8-bc5e-e9f5f97034e1/content>
2. Серeda Н.В., Квасник О.В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/47845/1/Book_2020_Sereda_Oratorska_maisternist.PDF
3. Романовський О.Г., Серeda Н.В. та ін. Риторика: навч.-метод. посібник. Харків : НТУ „ХПИ”, 2008. 160 с. URL : <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/24317>

4. Риторика : навч.-метод. посібник / укл. Лариса Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 344 с. URL : https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/Rytoryka-2020.pdf
5. Шелудченко С. Б., Павлюк А. Б., Рогач О. О., Бойчук В. М. Педагогічна риторика і комунікативна логіка: термінологічний словник. Луцьк : Вежа Друк, 2022. 56 с. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21309/1/glossary_rytoryka.pdf

Тема 2. Особливості застосування техніки мовлення в професійній діяльності викладача вищої школи

Основні вимоги до техніки мовлення викладача. Мовний апарат і його будова. Основи правильного дихання та його тренування. Голос і процес його розвитку. Тембр голосу. Дикція. Інтонація. Темп мовлення. Внутрішня й зовнішня техніка педагогічного спілкування. Способи вдосконалювання професійних характеристик голосу.

Рекомендована література:

1. Серета Н.В., Солодовник Т.О., Ігнатюк О.А. Педагогічне спілкування та риторика. Харків : НТУ «ХП», 2023. 158 с. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/9a5b05fb-63df-44d8-bc5e-e9f5f97034e1/content>
2. Серета Н.В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/47845/1/Book_2020_Sereda_Oratorska_maisternist.PDF
3. Романовський О.Г., Серета Н.В. та ін. Риторика: навч.-метод. посібник. Харків : НТУ „ХПІ”, 2008. 160 с. URL : <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/24317>
4. Серета Н.В. Основи риторики для бізнес-лідерів: ефективний публічний виступ : навчальний посібник. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30520/1/Sereda_Osnovy_rytoryky_2016.pdf
5. Богдан Ж., Серета Н., Солодовник Т. Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти: монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 262 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/46292/1/Book_2020_Bohdan_Formuvannia.pdf
6. Риторика : навч.-метод. посібник / укл. Лариса Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 344 с. URL : https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/Rytoryka-2020.pdf
7. Ріпко І.В., Серета Н.В. Роль інтонаційної виразності у професійному мовленні викладача. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: зб.наук.праць / за ред.О.Г.Романовського.

Вип.43 (47). Харків: НТУ „ХПІ”, 2015. С. 69-81. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/20e3f566-6861-4ca8-b219-391b222fda30/content>

Тема 3. Риторичні засоби та прийоми у підготовці та проведенні різних видів занять (лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття)

Лекція як провідна форма навчання. Значення університетської лекції. Основні вимоги до лекції. Особливості лекторської роботи. Побудова лекції за законами публічного виступу (інвенція, диспозиція, елокуція, репетиція). Підготовка до лекційного заняття. Риторичні засоби та прийоми у підготовці та проведенні лекційного, семінарського, лабораторного, практичного заняття. Основні характеристики аудиторії як соціально-психологічної спільноти людей. Емоційні стани, інтереси, цілі й завдання аудиторії. Встановлення контакту з аудиторією в ході публічного виступу. Мовне поведіння викладача в аудиторії.

Рекомендована література:

1. Серета Н.В., Солодовник Т.О., Ігнатюк О.А. Педагогічне спілкування та риторика. Харків : НТУ «ХПІ», 2023. 158 с. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/9a5b05fb-63df-44d8-bc5e-e9f5f97034e1/content>
2. Богдан Ж., Серета Н., Солодовник Т. Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти: монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 262 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/46292/1/Book_2020_Bohdan_Formuvannia.pdf
3. Педагогічна риторика та психологія комунікації / Поясок Т. Б., Беспарточна О.І., Квасник О.В. Харків : ФОП Бровін О.В., 2023. 196 с. URL : http://vps-education.co.ua/assets/files/Пед_риторика_та_психологія_комунікації_10_08.pdf
4. Fletcher, Jennifer. Teaching arguments: Rhetorical comprehension, critique, and response. Routledge, 2023. URL : <https://doi.org/10.4324/9781032682648>

Тема 4. Риторичні основи майстерності педагогічного мовлення. Самоаналіз та самовдосконалення ораторських здібностей.

Риторичні основи мовлення викладача: загальна характеристика, функції, умови ефективності, шляхи вдосконалення.

Риторичні прийоми особистісно орієнтованого професійного педагогічного спілкування. Риторичні прийоми, що застосовуються у різних стилях педагогічного спілкування. Бар'єри педагогічного спілкування та їх подолання за допомогою риторичних прийомів.

Риторичні основи діалогічного мовлення. Риторичні прийоми прояву рольових позицій, уваги та уяви у професійній мовленнєвій діяльності викладача.

Методики аналізу та самоаналізу ораторських здібностей. Складання програми самовдосконалення ораторських здібностей.

Рекомендована література:

1. Серeda Н.В., Солодовник Т.О., Ігнатюк О.А. Педагогічне спілкування та риторика. Харків : НТУ «ХП», 2023. 158 с. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/9a5b05fb-63df-44d8-bc5e-e9f5f97034e1/content>
2. Серeda Н.В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/47845/1/Book_2020_Sereda_Oratorska_maisternist.PDF
3. Серeda Н.В. Основи риторики для бізнес-лідерів: ефективний публічний виступ : навчальний посібник. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30520/1/Sereda_Osnovy_rytoryky_2016.pdf
4. Богдан Ж., Серeda Н., Солодовник Т. Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти: монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 262 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/46292/1/Book_2020_Bohdan_Formuvannia.pdf
5. Педагогічна риторика та психологія комунікації / Поясок Т. Б., Беспарточна О.І., Квасник О.В. Харків : ФОП Бровін О.В., 2023. 196 с. URL : http://vps-education.co.ua/assets/files/Пед_риторика_та_психологія_комунікації_10_08.pdf
6. Fletcher, Jennifer. Teaching arguments: Rhetorical comprehension, critique, and response. Routledge, 2023. URL : <https://doi.org/10.4324/9781032682648>

Тема 5. Культура риторичної діяльності викладача вищої школи.

Основні професійні вимоги до риторичної діяльності викладача. Основи етики й культури риторичної діяльності викладача. Загальна, професійна й риторична культура в системі професіоналізму викладача.

Рекомендована література:

1. Серeda Н.В., Солодовник Т.О., Ігнатюк О.А. Педагогічне спілкування та риторика. Харків : НТУ «ХП», 2023. 158 с. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/9a5b05fb-63df-44d8-bc5e-e9f5f97034e1/content>
2. Педагогічна риторика та психологія комунікації/ Поясок Т. Б., Беспарточна О.І., Квасник О.В. Харків : ФОП Бровін О.В., 2023. 196 с. URL : <http://vps->

education.co.ua/assets/files/Пед_риторика_та_психологія_комунікації_10_08.pdf

3. Шелудченко С. Б., Павлюк А. Б., Рогач О. О., Бойчук В. М. Педагогічна риторика і комунікативна логіка: термінологічний словник. Луцьк : Вежа Друк, 2022. 56 с. URL :

https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21309/1/glossary_rytoryka.pdf

4. Fletcher, Jennifer. Teaching arguments: Rhetorical comprehension, critique, and response. Routledge, 2023. URL : <https://doi.org/10.4324/9781032682648>

Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу аспірантів

Самостійна робота аспірантів (СР) займає провідне місце у системі сучасної вищої освіти. З усіх видів навчальної діяльності СР значною мірою забезпечує формування самостійності як провідної риси особистості аспіранта.

Самостійна робота завершує завдання усіх інших видів навчальної діяльності. Адже знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть вважатися дійсним надбанням людини. Тому СР має навчальне, особисте та суспільне значення.

Навчальна діяльність характеризується суб'єктністю, активністю, предметністю, цілеспрямованістю, наявністю структури та змісту.

Особливими ознаками самостійної навчальної діяльності є такі:

- зміни самого суб'єкта;
- залежність від рівня розвитку аспіранта та опора на досягнутий рівень розвитку;
- засвоєння загальних способів дій та наукових понять;
- передумання загальних засобів дій вирішенню завдань;
- залежність змін психічних властивостей та поведінки тих, хто навчається, від результатів їх власних дій.

Виконання самостійної роботи передбачає:

1. Опрацювання навчальної літератури за допомогою бібліотеки університету, мережі Інтернет.
2. Вивчення навчального матеріалу, який дається для самостійної роботи.
3. Засвоєння знань, видів та способів діяльності в конкретній предметній галузі.
4. Самоперевірка засвоєних знань за допомогою представлених питань.

За необхідності можна отримати індивідуальну консультацію викладача щодо виконання самостійної роботи. Для цього на кафедрі кожного семестру розробляється графік консультацій викладачів.

Питання для самостійної підготовки

1. Розкрийте національні витоки та традиції українського академічного красномовства.
2. Дослідіть діагностику сформованості вміння самопрезентації в публічному спілкуванні.
3. Дослідіть діагностику якостей мовлення та складання програми самовдосконалення.
4. Розкрийте сутність взаємодії викладача й аудиторії.
5. Проаналізуйте проведення самоаналізу ораторських здібностей.
6. Розкрийте алгоритм складання програми самовдосконалення ораторських здібностей викладача вищої школи.
7. Проаналізуйте розвиток риторичної складової педагогічної майстерності сучасного викладача

Література для самопідготовки:

1. Серeda Н.В., Солодовник Т.О., Ігнатюк О.А. Педагогічне спілкування та риторика. Харків : НТУ «ХП», 2023. 158 с. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/9a5b05fb-63df-44d8-bc5e-e9f5f97034e1/content>
2. Методичні вказівки та контрольні завдання з курсу „Педагогічне спілкування та риторика” / Укладачі: Н.В. Серeda, Т.О. Солодовник. Харків : НТУ «ХП», 2015. 48 с. URL : <https://core.ac.uk/download/50590160.pdf>
3. Серeda Н.В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/47845/1/Book_2020_Sereda_Oratorska_maisternist.PDF
4. Романовський О.Г., Серeda Н.В. та ін. Риторика: навч.-метод. посібник. Харків : НТУ „ХП”, 2008. 160 с. URL : <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/24317>
5. Серeda Н.В. Основи риторики для бізнес-лідерів: ефективний публічний виступ : навчальний посібник. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30520/1/Sereda_Osnovy_rytoryky_2016.pdf

6. Богдан Ж., Серeda Н., Солодовник Т. Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти: монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 262 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/46292/1/Book_2020_Bohdan_Formuvannia.pdf
7. Педагогічна риторика та психологія комунікації/ Поясок Т. Б., Беспарточна О.І., Квасник О.В. Харків : ФОП Бровін О.В., 2023. 196 с. URL : http://vps-education.co.ua/assets/files/Пед_риторика_та_психологія_комунікації_10_08.pdf
8. Риторика : навч.-метод. посібник / укл. Лариса Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 344 с. URL : https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/Rytoryka-2020.pdf
9. Шелудченко С. Б., Павлюк А. Б., Рогач О. О., Бойчук В. М. Педагогічна риторика і комунікативна логіка: термінологічний словник. Луцьк : Вежа Друк, 2022. 56 с. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21309/1/glossary_rytoryka.pdf
10. Fletcher, Jennifer. Teaching arguments: Rhetorical comprehension, critique, and response. Routledge, 2023. URL : <https://doi.org/10.4324/9781032682648>

Методичні рекомендації/навчально-методичні матеріали до проведення практичних (семінарських) занять

План практичних занять

Тема	Кількість годин
Теоретичні та практичні аспекти педагогічної риторики	4
Особливості застосування техніки мовлення в професійній діяльності викладача вищої школи	4
Риторичні засоби та прийоми у підготовці та проведенні різних видів занять (лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття)	4
Риторичні основи майстерності педагогічного мовлення. Самоаналіз та самовдосконалення ораторських здібностей.	4
Культура риторичної діяльності викладача вищої школи.	4

Практичні завдання до занять

- Завдання «Образ викладача як оратора»:
 - визначте основні вимоги до образу викладача з точки зору риторики
- Завдання «Вербальні й невербальні засоби впливу на студентську аудиторію»:
 - визначте та схарактеризуйте всі види та засоби вербального і невербального спілкування
 - визначте їх роль у навчальному процесі
- Завдання «Видатні представники ораторського мистецтва та академічного мовлення»:
 - оберіть для аналізу видатного представника академічного мовлення. Проаналізуйте його образ з точки зору риторики, проаналізуйте засоби вербального (за можливості невербального) спілкування.
- Завдання «Діагностика сформованості вміння самопрезентації в публічному спілкуванні»:

- проаналізуйте сутність самопрезентації в публічному спілкуванні
 - підберіть методики діагностики вміння самопрезентації в публічному спілкуванні
 - проведіть самоаналіз вміння самопрезентації в публічному спілкуванні за обраними методиками, складіть програму самовдосконалення
5. Завдання «Способи вдосконалювання професійних характеристик голосу»:
- проаналізуйте способи вдосконалювання професійних характеристик голосу, визначте вправи та відпрацюйте техніку дихання, інтонацію, дикцію, темп мовлення
6. Завдання «Діагностика техніки мовлення та складання програми самовдосконалення»:
- складіть перелік якостей мовлення, необхідних викладачу для публічного виступу;
 - проведіть самодіагностику та складіть програму самовдосконалення власної техніки мовлення
7. Завдання «Способи та прийоми мовного впливу на аудиторію»:
- проаналізуйте ефективність способів та прийомів мовного впливу на аудиторію
8. Завдання «Риторичні засоби та прийоми у підготовці та проведенні семінарського, лабораторного, практичного заняття»
- проаналізуйте ефективність риторичних засобів та прийомів у підготовці та проведенні семінарського, лабораторного, практичного заняття
9. Завдання «Взаємодія викладача й аудиторії»:
- визначте та проаналізуйте різні типи взаємодії викладача й аудиторії
10. Завдання «Форми, етапи та засоби спілкування у різних педагогічних ситуаціях із застосуванням риторичних прийомів»:

- оберіть 3-4 різні педагогічні ситуації, визначте та обґрунтуйте форми та засоби спілкування, схарактеризуйте риторичні засоби та прийоми

11.Завдання «Складання програми самовдосконалення ораторських здібностей викладача вищої школи»:

- проаналізуйте структуру та складіть план програми самовдосконалення ораторських здібностей викладача вищої школи

12.Завдання «Проведення самоаналізу ораторських здібностей. Складання програми самовдосконалення ораторських здібностей викладача вищої школи»:

- складіть перелік загальних та спеціальних здібностей, особистісних якостей, необхідних викладачу для публічного виступу;
- підберіть методики діагностики ораторських якостей викладача;
- проведіть самодіагностику;
- за розробленим на ПЗ планом складіть програму самовдосконалення власних ораторських здібностей

13.Завдання «Робота викладача з підвищення рівня культури мовлення»:

- складіть план роботи викладача з підвищення рівня культури мовлення

14.Завдання «Розвиток риторичної складової педагогічної майстерності сучасного викладача»:

- проведіть самоаналіз риторичної складової педагогічної майстерності
- складіть річний план розвитку та удосконалення риторичної складової педагогічної майстерності сучасного викладача.

Рекомендовані джерела:

1. Серета Н.В., Солодовник Т.О., Ігнатюк О.А. Педагогічне спілкування та риторика. Харків : НТУ «ХП», 2023. 158 с. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/9a5b05fb-63df-44d8-bc5e-e9f5f97034e1/content>

2. Методичні вказівки та контрольні завдання з курсу „Педагогічне спілкування та риторика” / Укладачі: Н.В. Середа, Т.О. Солодовник. Харків : НТУ «ХПІ», 2015. 48 с. URL : <https://core.ac.uk/download/50590160.pdf>
3. Середа Н.В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 304 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/47845/1/Book_2020_Sereda_Oratorska_maisternist.PDF
4. Романовський О.Г., Середа Н.В. та ін. Риторика: навч.-метод. посібник. Харків : НТУ „ХПІ”, 2008. 160 с. URL : <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/24317>
5. Середа Н.В. Основи риторики для бізнес-лідерів: ефективний публічний виступ : навчальний посібник. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30520/1/Sereda_Osnovy_rytoryky_2016.pdf
6. Богдан Ж., Середа Н., Солодовник Т. Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти: монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 262 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/46292/1/Book_2020_Bohdan_Formuvannia.pdf
7. Педагогічна риторика та психологія комунікації/ Поясок Т. Б., Беспарточна О.І., Квасник О.В. Харків : ФОП Бровін О.В., 2023. 196 с. URL : http://vps-education.co.ua/assets/files/Пед_риторика_та_психологія_комунікації_10_08.pdf
8. Риторика : навч.-метод. посібник / укл. Лариса Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 344 с. URL : https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/Rytoryka-2020.pdf
9. Шелудченко С. Б., Павлюк А. Б., Рогач О. О., Бойчук В. М. Педагогічна риторика і комунікативна логіка: термінологічний словник. Луцьк : Вежа Друк, 2022. 56 с. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21309/1/glossary_rytoryka.pdf
10. Fletcher, Jennifer. Teaching arguments: Rhetorical comprehension, critique, and response. Routledge, 2023. URL : <https://doi.org/10.4324/9781032682648>
11. Ріпко І.В., Середа Н.В. Роль інтонаційної виразності у професійному мовленні викладача. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: зб.наук.праць / за ред.О.Г.Романовського. Вип.43 (47). Харків: НТУ „ХПІ”, 2015. С. 69-81. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/20e3f566-6861-4ca8-b219-391b222fda30/content>
12. Dudnyk, N. (2023). The features of developing rhetorical competence in future teachers. *Pedagogy and Education Management Review*, (2), 34–39. <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2023-2-34-39>
13. Eva Bjerkholt, Trine Ørbæk & Tina Kindeberg (2020): An outline of a pedagogical rhetorical interactional methodology – researching teachers’ responsibility for supporting students’ desire to learn as well as their actual

learning, Teaching in Higher Education, DOI: 10.1080/13562517.2020.1792876
URL : <https://doi.org/10.1080/13562517.2020.1792876>

Методичні вказівки/рекомендації до виконання індивідуального завдання

Індивідуальне завдання для аспірантів складається з двох частин: теоретичної (реферат) та практичної (фрагмент лекції).

Загальні вимоги до реферату

- Мова – державна.
- Стиль – науковий.
- Послідовність – логічна.
- Формат сторінок – А4.
- Шрифт та розмір – Times New Roman, 14.
- Міжрядковий інтервал – полуторний.
- Обсяг реферату: 15-30 стор. (для аспірантури).
- Поля: ліве поле – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє і нижнє – 20 мм (або 25 мм і 20 мм відповідно, в залежності від умов навчального закладу).
- Простий план – 2-35 розділи.
- Список джерел – 15-20 найменувань.
- Заголовки розділів пишуться – **ВЕЛИКИМИ** літерами.
- Заголовки підрозділів пишуться – **Маленькими** літерами (крім першої).

Реферат – це самостійна наукова робота, яка містить систематизовану інформацію за обраною темою, отриману на основі здійсненого інформаційного пошуку та власних узагальнень.

Мета реферату – довести, що здобувач володіє знаннями та вміннями, необхідними для професійної та наукової діяльності, тому при написанні реферату йому необхідно продемонструвати вміння самостійного аналізу фундаментальних та прикладних наукових проблем; сформулювати та обґрунтувати вихідні наукові положення та ідеї.

Реферат повинен відповідати вимогам до наукових публікацій, які регламентуються державними стандартами.

Загальні вимоги: логічна послідовність викладу матеріалу; переконливість аргументації; стислість і точність формулювань, які виключають можливість неоднозначного тлумачення; обґрунтованість висновків та пропозицій щодо проведення подальших досліджень.

У рефераті повинно бути відображено: актуальність досліджуваної проблеми, розробленість проблеми в сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі; аналіз та узагальнення результатів.

Структура реферату: титульний аркуш; зміст; вступ; основний текст; висновки; список використаних джерел, додатки (за необхідності).

До змісту включають структурні елементи в такому порядку: вступ; найменування всіх розділів, підрозділів і пунктів; висновки, додатки, список використаних джерел.

У вступі: обґрунтовуються вибір теми дослідження (на основі проведеного критичного аналізу наукових та інших джерел, аналізу та узагальнення педагогічного досвіду викладачів і наукового спостереження) та його актуальність; визначаються об'єкт і предмет дослідження; 1. формулюються мета і завдання дослідження; 2. конкретизуються обрані методи дослідження (за необхідності); 3. визначаються наукова новизна і практичне значення роботи; 5. описується структура реферату.

Основна частина реферату може складатися з розділів, підрозділів. Викладаючи суть роботи, особливу увагу приділяють елементам новизни, які мають місце у рефераті. Основний зміст реферату варто починати з аналітичного огляду використаних джерел, в якому вступник до аспірантури окреслює основні етапи розвитку наукової думки із досліджуваної ним проблеми. Критично висвітлюючи роботи попередників, варто назвати ті питання, що залишилися невирішеними і визначити своє місце у розв'язанні проблеми.

Висновки – це чіткий виклад головних результатів дослідження. Ця частина містить висновки автора як стосовно суті проблеми, що розглядалась у рефераті, так і стосовно подальшого розвитку обраних питань.

Список джерел інформації. Використані джерела можна розміщувати або в алфавітному порядку, або у порядку появи посилань у тексті. У тексті посилання даються у квадратних дужках за номерами списку із зазначенням сторінок – наприклад, [24, с. 15]. Кількість використаних у рефераті джерел не регламентується, це залежить від теми та завдань реферату, але рекомендована кількість – не менше 15-20 джерел. Не можна включати до списку ті роботи, на які немає посилань у тексті реферату. Якщо автор робить посилання на будь-які запозичені факти або цитує праці інших авторів, то він обов'язково має зазначити їхнє джерело. Бібліографічний опис виконується мовою оригіналу. Правила укладання списку джерел в рефераті визначаються державними стандартами. Заборонено використовувати публікації авторів, визнаних Законом України представниками держав-агресорів.

Додатки не є обов'язковим елементом реферату. Проте додатки підвищують рівень довіри до результатів дослідження, свідчать про їх достовірність, і вони можуть наводитися за потреби. У додатках вміщують таблиці додаткових цифрових даних; інструкції та методики, ілюстрації допоміжного характеру; додатковий перелік джерел, на які не було посилань у роботі, але які можуть викликати інтерес.

Тему реферату здобувач може обирати враховуючись принципом академічної свободи, попередньо проконсультувавшись із викладачем, та в межах освітнього компоненту.

Орієнтовна тематика рефератів:

1. Культура мовлення.
2. Методи підтримки й активізації уваги з точки зору риторики.
3. Багатство мовлення.
4. Голосові якості оратора.
5. Способи поліпшення свого голосу.
6. Роль інтонаційної виразності у мовленні викладача.
7. Специфіка наукового мовлення.
8. Способи захисту проти некоректних співрозмовників.
9. Бар'єри в педагогічному спілкуванні.
10. Риторичні засоби підвищення ефективності академічного мовлення.

11. Специфіка публічних виступів в аудиторіях різного типу.
12. Прийоми керування аудиторією.
13. Взаємодія викладача й аудиторії.
14. Роль невербальних засобів у риторичній діяльності викладача вищої школи.
15. Ефективність мовної комунікації в педагогічному спілкуванні.
16. Психологічні основи риторичної діяльності.
17. Функції педагогічного мовлення.
18. Шляхи удосконалення мовлення викладача.
19. Особливості та етапи педагогічного спілкування.
20. Риторичні прийоми, властиві різним стилям педагогічного спілкування.
21. Особливості діалогічного спілкування.
22. Організація педагогічної взаємодії у навчанні.
23. Комунікативні уміння й здібності викладача вищої школи. Їх діагностика та шляхи вдосконалення
24. Вміння слухати як необхідна умова ефективної комунікації.
25. Моральні установки учасників мовної комунікації.
26. Особливості підготовки до лекції та її проведення.

Критерії оцінювання реферату:

Критерії оцінювання	Бали
Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань, визначення методів	1
Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень у логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання	4
Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, творчість, самостійність висновків, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	3
Дотримання правил реферування наукових публікацій	1
Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів реферату (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел, посилання)	1

Практична частина індивідуального завдання:

Підготувати фрагмент лекції з мультимедіа презентацією з дисципліни за своєю спеціальністю (вступна частина) – до 5 стор. Провести фрагмент лекції з презентацією з обраної дисципліни.

Критерії оцінювання фрагменту лекції:

Критерії оцінювання	Бали
Структура лекції	4
Мультимедіа презентація	4
Риторичні та комунікативні навички	6
Взаємодія з аудиторією	4
Використання прийомів підтримки уваги	2

Навчально-методичні матеріали для поточного, проміжного й підсумкового контролю

Підсумкова оцінка складається з результатів оцінювання у вигляді заліку (20%) та поточного оцінювання (80%).

Поточне оцінювання включає в себе: виконання завдань на практичних заняттях та завдань для самостійної роботи (50%), виконання індивідуального завдання (реферат 10% та фрагмент лекції 20%).

Підсумковий контроль проводиться у формі заліку і включає в себе усну відповідь на 2 запитання та виконання 1 практичного завдання.

Контрольні питання та практичні завдання педагогічного контролю з дисципліни «Педагогічна риторика»

1. Охарактеризувати основні закони риторики та особливості застосування риторичних законів та прийомів в педагогіці та в професійній діяльності викладача вищої школи.
2. Охарактеризувати мовленнєві та риторичні знання, уміння, навички викладача вищої школи.
3. Надати характеристику особистості педагога-лектора.
4. Охарактеризувати вербальні й невербальні риторичні засоби та їх застосування у риторичній діяльності педагогі вищої школи.
5. Охарактеризувати вимоги до зовнішнього вигляду викладача та до невербальних засобів впливу: міміка, погляд, пластика, рухи, постава.
6. Охарактеризувати діяльність двох видатних представників академічного мовлення (на вибір).
7. Охарактеризувати діагностику сформованості вміння самопрезентації викладача в публічному спілкуванні.
8. Охарактеризувати основні вимоги до техніки мовлення викладача: Тембр голосу. Інтонація. Дикція. Темп мовлення.

9. Охарактеризувати мовний апарат людини і його будову; визначити основи правильного дихання та його тренування; визначити напрями роботи з розвитку голосу.
10. Охарактеризувати внутрішню й зовнішню техніку педагогічного спілкування.
11. Охарактеризувати способи вдосконалювання професійних характеристик голосу.
12. Охарактеризувати діагностику якостей мовлення та складання програми самовдосконалення.
13. Охарактеризувати основні вимоги до університетської лекції, її значення.
14. Охарактеризувати особливості лекторської роботи викладача.
15. Охарактеризувати побудову лекції за законами публічного виступу (інвенція, диспозиція, елокуція, репетиція).
16. Охарактеризувати підготовку до лекційного заняття, використання риторичних засобів та прийомів у підготовці та проведенні лекційного заняття.
17. Охарактеризувати використання риторичних засобів та прийомів у підготовці та проведенні семінарського, лабораторного, практичного заняття.
18. Визначити основні характеристики аудиторії як соціально-психологічної спільності людей, емоційні стани, інтереси, цілі й завдання аудиторії.
19. Охарактеризувати принципи взаємодії викладача й аудиторії
20. Охарактеризувати принципи встановлення контакту з аудиторією в ході публічного виступу.
21. Охарактеризувати мовне поведження викладача в аудиторії.
22. Охарактеризувати способи та прийоми мовного впливу на аудиторію.
23. Охарактеризувати риторичні прийоми особистісно орієнтованого професійного педагогічного спілкування.
24. Охарактеризувати риторичні прийоми, що застосовуються у різних стилях педагогічного спілкування.

25. Охарактеризувати бар'єри педагогічного спілкування та їх подолання за допомогою риторичних прийомів.
26. Охарактеризувати риторичні основи діалогічного мовлення.
27. Охарактеризувати риторичні прийоми прояву рольових позицій, уваги та уваги у професійній мовленнєвій діяльності викладача.
28. Охарактеризувати форми, етапи та засоби спілкування у різних педагогічних ситуаціях із застосуванням риторичних прийомів.
29. Охарактеризувати методики аналізу та самоаналізу ораторських здібностей.
30. Охарактеризувати складання програми самовдосконалення ораторських здібностей викладача вищої школи.
31. Проаналізувати роль загальної, професійної й риторичної культури в системі професіоналізму викладача.
32. Охарактеризувати основні професійні вимоги до риторичної діяльності викладача.
33. Охарактеризувати основи етики й культури риторичної діяльності викладача.
34. Охарактеризувати роботу викладача з підвищення рівня культури мовлення.
35. Охарактеризувати розвиток риторичної складової педагогічної майстерності сучасного викладача.

Перелік практичних завдань для підсумкового контролю знань

Практичне завдання № 1

Підготувати коротку доповідь (письмово) з висвітленням значення основ педагогічної риторики для розвитку загальної культури й соціалізації особистості; застосувати у доповіді різні риторичні прийоми і техніки; виступити з доповіддю перед аудиторією.

Практичне завдання № 2

Підготувати коротку доповідь (письмово) з обґрунтуванням, яку роль відіграють етичні цінності у риторичній діяльності викладача; застосувати у доповіді різні риторичні прийоми і техніки; виступити з доповіддю перед аудиторією.

Практичне завдання № 3

Провести самоаналіз: оцінити свої дані, необхідні для публічного виступу: загальні й спеціальні здібності, особистісні якості. Використати не менше 3-х методик тестування (приклад методик у підручнику за посиланням: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30520/1/Sereda_Osnovy_rytoryky_2016.pdf). Обробити результати тестування, проаналізувати та представити висновки.

Практичне завдання № 4

Скласти власну програму самовдосконалення ораторських здібностей.

Практичне завдання № 5

Підготувати конспект лекцій з дисципліни за фахом. Обґрунтувати (письмово), як ви використали знання з педагогічної риторики для здійснення викладацької діяльності.

Практичне завдання № 6

Скласти план лекційного заняття з дисципліни за фахом. Вказати та проаналізувати використані риторичні закони, прийоми та техніки.

Практичне завдання № 7

Скласти план практичного заняття з дисципліни за фахом. Вказати та проаналізувати використані риторичні закони, прийоми та техніки.

Практичне завдання № 8

Скласти план семінарського заняття з дисципліни за фахом. Вказати та проаналізувати використані риторичні закони, прийоми та техніки.

Практичне завдання № 9

Скласти план лабораторного заняття з дисципліни за фахом. Вказати та проаналізувати використані риторичні закони, прийоми та техніки.

Практичне завдання № 10

Провести фрагмент підготовленого лекційного/практичного/семінарського (на вибір) заняття з дисципліни за фахом. По закінченні скласти письмовий звіт з аналізом ефективності використаних риторичних законів, прийомів та технік.

Критерії оцінювання заліку:

Критерії оцінювання	Бали
Глибоке знання навчального матеріалу. Практичне завдання виконано повно, з глибоким обґрунтуванням. Можуть бути незначні неточності	20-18
Глибокий рівень знань в обсязі обов'язкового матеріалу. Практичне завдання виконано повно, з глибоким обґрунтуванням. Відповіді можуть містити певні неточності	17-15
Міцні знання матеріалу, що вивчається, та його практичного застосування. Відповіді можуть бути не повними, з незначними помилками	14-12
Знання основних фундаментальних положень. Відповіді містять деякі помилки.	9-11
Знання основних фундаментальних положень матеріалу. Незнання окремих (непринципових) питань з матеріалу дисципліни	6-8
Знання та вміння фрагментарні, слабкі	3-5
Відсутність знань значної частини матеріалу	0-2

Підсумкова оцінка з дисципліни розраховується як сума балів:

	Критерії оцінювання	Бали
Тема 1	Активність на заняттях	2
	Завдання «Образ викладача як оратора»	2
	Завдання «Вербальні й невербальні засоби впливу на студентську аудиторію»	2
	Завдання «Видатні представники ораторського мистецтва та академічного мовлення»	2
	Завдання «Діагностика сформованості вміння самопрезентації в публічному спілкуванні»	2

Тема 2	Активність на заняттях	2
	Завдання «Способи вдосконалювання професійних характеристик голосу»	4
	Завдання «Діагностика техніки мовлення та складання програми самовдосконалення»	4
Тема 3	Активність на заняттях	2
	Завдання «Способи та прийоми мовного впливу на аудиторію»	2
	Завдання «Риторичні засоби та прийоми у підготовці та проведенні семінарського, лабораторного, практичного заняття»	4
	Завдання «Взаємодія викладача й аудиторії»	2
Тема 4	Активність на заняттях	2
	Завдання «Форми, етапи та засоби спілкування у різних педагогічних ситуаціях із застосуванням риторичних прийомів»	2
	Завдання «Проведення самоаналізу ораторських здібностей. Складання програми самовдосконалення ораторських здібностей викладача вищої школи»	6
Тема 5	Активність на заняттях	2
	Завдання «Робота викладача з підвищення рівня культури мовлення»	4
	Завдання «Розвиток риторичної складової педагогічної майстерності сучасного викладача»	4
Індивідуальне завдання: теоретична частина (реферат)		10
Індивідуальне завдання: практична частина (фрагмент лекції)		20
Залік		20
Усього		100

Матеріали для підготовки:

Власні методичні розробки

1. Серета Н.В., Солодовник Т.О., Ігнатюк О.А. Педагогічне спілкування та риторика. Харків : НТУ «ХП», 2023. 140 с. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/9a5b05fb-63df-44d8-bc5e-e9f5f97034e1/content>

2. Методичні вказівки та контрольні завдання з курсу „Педагогічне спілкування та риторика” / Укладачі: Н.В. Серета, Т.О. Солодовник. Харків : НТУ «ХП», 2015. 48 с. URL : <https://core.ac.uk/download/50590160.pdf>

3. Серета Н.В., Квасник О. В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с. URL :

http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/47845/1/Book_2020_Sereda_Oratorska_maisternist.PDF

4. Романовський О.Г., Середя Н.В. та ін. Риторика: навч.-метод. посібник. Харків : НТУ „ХПІ”, 2008. 160 с. URL : <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/24317>

5. Середя Н.В. Основи риторики для бізнес-лідерів: ефективний публічний виступ : навчальний посібник. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30520/1/Sereda_Osnovy_rytoryky_2016.pdf

6. Богдан Ж., Середя Н., Солодовник Т. Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти: монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 262 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/46292/1/Book_2020_Bohdan_Formuvannia.pdf

7. Ріпко І.В., Середя Н.В. Роль інтонаційної виразності у професійному мовленні викладача. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : зб.наук.праць / за ред. О.Г.Романовського. Вип.43 (47). Харків: НТУ „ХПІ”, 2015. С. 69-81. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/20e3f566-6861-4ca8-b219-391b222fda30/content>

Базова

1. Педагогічна риторика та психологія комунікації/ Поясок Т. Б., Беспарточна О.І., Квасник О.В. Харків : ФОП Бровін О.В., 2023. 196 с. URL : http://vps-education.co.ua/assets/files/Пед_риторика_та_психологія_комунікації_10_08.pdf

2. Риторика : навч.-метод. посібник / укл. Лариса Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 344 с. URL : https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/Rytoryka-2020.pdf

3. Шелудченко С. Б., Павлюк А. Б., Рогач О. О., Бойчук В. М. Педагогічна риторика і комунікативна логіка: термінологічний словник. Луцьк : Вежа Друк, 2022. 56 с. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21309/1/glossary_rytoryka.pdf

4. Fletcher, Jennifer. Teaching arguments: Rhetorical comprehension, critique, and response. Routledge, 2023. URL : <https://doi.org/10.4324/9781032682648>

Допоміжна

1. Ріпко І.В., Середя Н.В. Роль інтонаційної виразності у професійному мовленні викладача. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: зб.наук.праць / за ред.О.Г.Романовського. Вип.43 (47). Харків: НТУ „ХПІ”, 2015. С. 69-81. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/20e3f566-6861-4ca8-b219-391b222fda30/content>

2. Dudnyk, N. (2023). The features of developing rhetorical competence in future teachers. *Pedagogy and Education Management Review*, (2), 34–39. <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2023-2-34-39>
3. Eva Bjerkholt, Trine Ørbæk & Tina Kindeberg (2020): An outline of a pedagogical rhetorical interactional methodology – researching teachers' responsibility for supporting students' desire to learn as well as their actual learning, *Teaching in Higher Education*, DOI: 10.1080/13562517.2020.1792876 URL : <https://doi.org/10.1080/13562517.2020.1792876>

Інформаційні ресурси

1. <https://www.ted.com/>
2. <https://oratorske.com.ua/>
3. <https://krasnomovec.club/baza-znan/>